

France). *Dumortiera* 2: 5-9.

Van der Meijden R. (2005) – Heukels' Flora van Nederland. 23^e druk, Groningen/Houten, Wolters-Noordhoff.

Van Landuyt W. (2006) – *Juncus arcticus* Willd., Noordse rus. In Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Bremt P., Verduyven W. & De Beer D. (red.), Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest: 499. Brussel, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Nationale Plantentuin van België en Flo.wer.

Van Landuyt W., Provoost S., Leten M., Ameeuw G. & Rappé G. (2004) – Vaatplanten. In Provoost S. & Bonte D. (red.), Levende duinen: een overzicht van de biodiversiteit aan de kust: 47-83. Brussel, Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 22.

Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Bremt P., Verduyven W. & De Beer D. (red.) (2006) – Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels

Gewest. Brussel, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Nationale Plantentuin van België en Flo.wer.

Verloove F. (2002) – Ingeburgerde plantensoorten in Vlaanderen. Brussel, Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 20.

Vyvey Q. (1986) – Kiemkrachtige zaden in de bodem: betekenis voor het natuurbehoud. *Biol.Jb.Dodonaea* 54: 116-130.

Weeda E., Westra C., Westra R. & Westra T. (1994) – Nederlandse ecologische flora: wilde planten en hun relaties. 5. Amsterdam, IVN.

Westhoff V., Schaminée J.H.J. & Grootjans A.P. (1995) – Parvocaricetea. In Schaminée J.H.J., Weeda E.J. & Westhoff V., De vegetatie van Nederland 2. Wateren, moerassen, natte heiden: 221-262. Uppsala/Leiden, Opulus Press.

Floristische nota – Note floristique

Calamintha menthifolia in uitbreiding in Nederlands Limburg: binnenkort ook – opnieuw – in België?

Robert BERTEN (Genk)
[bert.berten@telenet.be]

Op 31 augustus 2006 trof ik langs een veldweg in de onmiddellijke omgeving van Kanne (deelgemeente van Riemst) een populatie aan van *Calamintha menthifolia* (bergsteentijm). De vindplaats ligt op het plateau van Kaastert (IFBL E7.35.31), dat deel uitmaakt van de Sint-Pietersberg. De veldweg vormt de grens tussen Nederland (Maastricht) en België (Kanne). De grenspalen 53 en 54 staan daar een tiental meter ten zuiden van de weg, in een graasweide. De weg en de vindplaats liggen net op Nederlands grondgebied. Aan de noordzijde van de weg ligt een bosrijk gebied dat deel uitmaakt van *D'n Observant*, een eind 19de eeuw op de Sint-Pietersberg aangelegde kunstmatige heuvel. De Sint-Pietersberg strekt zich tussen Maas en Jeker over een lengte van 10 km en een breedte van ca. 2 km uit van Maastricht tot Visé. Fytogeografisch behoort het gebied, met zijn kenmerkende kalk- en krijtformaties, tot het oostelijke deel van het Brabants district (leemstreek).

Er werd lang getwijfeld of het wel ging om *Calamintha menthifolia*. Het geslacht *Calamintha*

is vormenrijk en het onderscheid tussen de diverse soorten en ondersoorten is niet altijd gemakkelijk (zie bv. Jauzein 1995). Bovendien vermeldt Lambinon *et al.* (1998) dat *C. menthifolia* enkel voorkomt in Noord-Frankrijk; elders is ze alleen een zeldzame keer aangevoerd aangetroffen. Een plaatsbezoek van Jacques Lambinon en controle van herbariummateriaal (BR, 996 541) door Filip Verloove bevestigden in augustus 2007 de aanvankelijke determinatie.

Het areaal van *C. menthifolia* ligt in Midden- en Zuid-Europa (Lambinon *et al.* 1998). De plant groeit onder meer langs bosranden, in heggen en in wegbermen en heeft een voorkeur voor kalkhoudende grond. Volgens Weeda *et al.* (1988) groeit ze op licht beschaduwde, matig droge plaatsen aan de voet van krijthellingen. De door ons bezochte groeiplaatsen sluiten aan bij deze beschrijving.

In 2007 trof ik de soort aan op meerdere plaatsen op Nederlands grondgebied. Langs een veldweg in de buurt van grenspaal 60 vond ik een tweede populatie. Vier andere vindplaatsen in het Nederlandse Maastricht liggen nog een eindje noordelijker daarvan.

Op de twee vindplaatsen in de wegbermen tussen Kanne en Maastricht (E7.35.31) vond ik als begeleidende soorten onder meer *Agri-
monia eupatoria*, *Alliaria petiolata*, *Arctium*

tomentosum, *Campanula rotundifolia*, *Carduus crispus*, *Carduus nutans*, *Centaurea thuilieri*, *Chaerophyllum temulum*, *Clematis vitalba*, *Clinopodium vulgare*, *Daucus carota*, *Echium vulgare*, *Erigeron annuus*, *Geum urbanum*, *Hypericum perforatum*, *Knautia arvensis*, *Lathyrus pratensis*, *Linaria vulgaris*, *Malva moschata*, *Medicago sativa*, *Origanum vulgare*, *Picris hieracioides*, *Pimpinella saxifraga*, *Prunus spinosa*, *Rhinanthus minor*, *Sanguisorba minor*, *Senecio inaequidens*, *Torilis japonica* en *Trisetum flavescens*.

Hoe kunnen de vondsten van *C. menthifolia* in 2006 (in de buurt van een voormalig park) en 2007 (in wegbermen) worden verklaard? Graatsma (2003), die de flora van de Sint-Pietersberg in de 19de en 20ste eeuw met elkaar vergeleek, vermeldt dat de soort in de 19de eeuw afkomstig was uit een tuin vlakbij het kasteel van Kaastert, in België. De plant had zich volgens hem van daaruit verspreid en werd sinds 1860 ook op Nederlands grondgebied gevonden. In het begin van de 20ste eeuw werd ze door De Wever opnieuw gemeld voor de Nederlands-Belgische grensstreek. Nadien werd ze nog waargenomen in 1950. Na 30 jaar zonder waarnemingen (Mennema *et al.* 1980), vond Cortenraad (1981) in 1980 *Calamintha menthifolia* op een vrij steile, naar het oosten gerichte helling waar mergel aan de oppervlakte treedt. Deze standplaats ligt in Nederland, ten oosten van *D'n Observant* (IFBL E7.35.31). Dit wordt bevestigd door de Atlas van de Zuid-Limburgse Flora (Blink 1997).

De huidige aanwezigheid van *Calamintha menthifolia* op de Sint-Pietersberg kan dus een gevolg zijn van het feit dat de soort ooit in het park van het kasteel van Kaastert groeide. Kasteel en park zijn na 1972 echter verdwenen, zodat het huidige voorkomen van de soort moeilijk direct daaraan kan worden toegeschreven. Cortenraad (1981) ging ervan uit dat op de Sint-Pietersberg aan de ecologische eisen van *C. menthifolia* voldaan werd,

waardoor het goed mogelijk was dat de plant er van nature voorkwam, namelijk als een mogelijke noordwestelijke voorpost ten opzichte van het Centraal-Europese gedeelte van het areaal. De uitbreiding van de soort in de voorbije kwarteeuw kan het resultaat zijn van spontane uitzaaiing of vegetatieve uitbreiding (Weeda *et al.* 1988).

Momenteel spelen misschien ook mergellandschappen een rol. Sinds 1995 beheert Natuurmonumenten meer dan 100 ha van het gebied, dat zich situeert in het zuidelijk deel van Maastricht tot de Belgische grens. Met een schaapskudde wordt geprobeerd de kalkgraslanden in stand te houden. Dit scheidt voor soorten als *C. menthifolia* meteen kansen om zich te verbreiden. De kans is reëel dat *C. menthifolia* eerlang op die manier, na een lange afwezigheid, opnieuw op Belgisch grondgebied opduikt.

In de nabije omgeving van de groeiplaatsen van *C. menthifolia* is ook *Centaurea calcitrapa* aangetroffen. De eerste vondsten dateren van zo'n 10 jaar geleden en situeerden zich eveneens op Nederlands grondgebied. Momenteel breidt de soort zich daar sterk uit en rukt ze op richting Belgische grens, waar ze nu nog zo'n 50 meter van verwijderd is.

Literatuur. – Blink E.N. (1997), Atlas van de Zuid-Limburgse Flora (1980-1996). Maastricht, Stichting Natuurpublicaties Limburg. – Cortenraad J. (1981), De Bergsteentijm, *Satureja Calamintha* (L.) Scheele. *Natuurhistorisch Maandblad* 88: 130-131. – Graatsma B.G. (2003), De flora van de omstreken van Maastricht in de 19de eeuw. Maastricht, Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. – Jauzein P. (1995), Flore des champs cultivés. Paris, INRA. – Lambinon J., De Langhe J.-E., Delvosalle L. & Duvigneaud J. (1998), Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden. 3de druk. Meise, Nationale Plantentuin van België. – Mennema J., Quené-Boterenbrood A.J. & Plate C.L. (red.) (1980), Atlas van de Nederlandse Flora. Deel 1: uitgestorven en zeer zeldzame planten. Amsterdam, Kosmos. – Weeda E.J., Westra R., Westra Ch. & Westra T. (1988), Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 3. Amsterdam, IVN.